

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 26ης Ιανουαρίου 1990 *

Στην υπόθεση C-286/88,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του tribunale amministrativo regionale per la Lombardia προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου μεταξύ

Falciola Angelo SpA

και

Comune di Pavia,

η έκδοση προδικαστικής απόφασεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 5, 177 και 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους Ο. Due, πρόεδρο, Sir Gordon Slynn, Κ. Ν. Κακούρη, F. A. Schockweiler και Μ. Zuleeg, προέδρους τμήματος, Τ. Koopmans, G. F. Mancini, R. Joliet, Τ. F. O'Higgins, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grèvisse και Μ. Díez de Velasco, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: J.-G. Giraud

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

Διάταξη

- 1 Με Διάταξη της 24ης Σεπτεμβρίου 1988, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Σεπτεμβρίου 1988, το πρώτο τμήμα του tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (περιφερειακού διοικητικού πρωτοδικείου Λομβαρδίας) υπέβαλε στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου και συγκεκριμένα των άρθρων 5, 177 και 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ.
- 2 Τα ερωτήματα αυτά τέθηκαν στο πλαίσιο διαφοράς που ανέκυψε από την προσφυγή την οποία άσκησε ενώπιον του προαναφερθέντος δικαστηρίου η εταιρία Falciola Angelo, ζητώντας την ακύρωση της αποφάσεως της 29ης Ιουλίου 1987, με την οποία το δημοτικό συμβούλιο της Ραβία επικύρωσε απόφαση της επιτροπής διαγωνισμών που κατακύρωνε, κατόπιν δημοσίου διαγωνισμού κλειστής διαδικασίας, σύμβαση εκτέλεσεως οδικών έργων στο Consorzio cooperative costruzioni di Bologna, καθώς και όλων των συναφών πράξεων.
- 3 Κατά την Διάταξη περί παραπομπής, η σύμβαση υπόκεινται, λόγω της αξίας του έργου, στις διατάξεις των οδηγιών 71/304/ΕΟΚ του Συμβουλίου, περί της καταργήσεως των περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα των συμβάσεων δημοσίων έργων και στην ανάθεση συμβάσεων δημοσίων έργων μέσω πρακτορείων ή υποκαταστημάτων, και 71/305/ΕΟΚ του Συμβουλίου, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων, της 26ης Ιουλίου 1971 (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σσ. 3 και 7).
- 4 Υπ' αυτές τις περιστάσεις, το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
 - « 1) Υφίσταται σήμερα, πέρα από την κοινοτική και την ιταλική έννομη τάξη, και μια τρίτη έννομη τάξη (η ιταλοκοινοτική) παράλληλα με την αγγλοκοινοτική, τη γερμανοκοινοτική κλπ., και που χαρακτηρίζεται:
 - α) από το γεγονός ότι διέπεται πρωτογενώς μεν από κοινοτικούς κανόνες, δευτερογενώς δε από ιταλικούς (δύο κατηγορίες κανόνων — οι πρωτογενείς και οι δευτερογενείς — που συγχέονται σε ένα *ενιαίο* ρυθμιστικό πλαίσιο)

β) από το γεγονός ότι αφορά ουσιώδη κοινοτικά συμφέροντα, τα οποία υλοποιούνται και μέσω ιταλικών νομοθετημάτων;

- 2) Έχουν τα άρθρα 189, τρίτο εδάφιο, 177 και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ την έννοια ότι τα κράτη μέλη οφείλουν — όταν θέτουν σε εφαρμογή κοινοτικές οδηγίες — να θεσπίζουν και τις σχετικές δικονομικές διατάξεις που κρίνονται αναγκαίες για την κατοχύρωση της προσήκουσας ένδικης προστασίας, υποχρεούμενα να *βελτιώνουν* τις προϋφιστάμενες ρυθμίσεις περί της απονομής της δικαιοσύνης και πάντως να μην τις *χειροτερεύουν*;
- 3) Προκύπτει *κατ' ανάγκη* από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 5, 177 και 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ υποχρέωση των κρατών μελών να μεριμνούν ώστε οι διαφορές που αφορούν τομείς διεπόμενους από το “ιταλοκοινοτικό” δίκαιο (που ρυθμίζονται δηλαδή *πρατογενώς* από κοινοτικούς κανόνες και *δευτερογενώς* από ιταλικούς) να κρίνονται από εθνικά δικαστήρια, τα οποία, ως προς τη φύση του δικαστικού λειτουργήματος, είναι ισότιμα προς το Δικαστήριο (δεν είναι δηλαδή “*λιγότερο δικαστήρια*” απ' ό,τι αυτό);
- 4) (Επικουρικός) προκύπτει *κατ' ανάγκη* από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 5, 177 και 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ υποχρέωση των κρατών μελών να μεριμνούν — όταν θέτουν σε εφαρμογή κοινοτικές οδηγίες — ώστε οι διαφορές που ανακύπτουν σε τομείς διεπόμενους από το “ιταλοκοινοτικό” δίκαιο να κρίνονται από όργανα εξοπλισμένα με “πραγματική” και όχι “φαινομενική” δικαιοδοτική εξουσία (*utilis, non inutilis jurisdictio*); »
- 5) Όπως προκύπτει από το σκεπτικό της Διατάξεως περί παραπομπής, με τα τέσσερα ερωτήματα που υποβάλλει, το *tribunale amministrativo regionale per la Lombardia* θέλει, στην πραγματικότητα, να του διευκρινίσει το Δικαστήριο αν τα ιταλικά δικαστήρια εξακολουθούν να παρέχουν όλες τις εγγυήσεις που θα μπορούσε να απαιτεί το κοινοτικό δίκαιο, προκειμένου να μπορούν οι εθνικοί δικαστές να ασκούν ικανοποιητικά, με πλήρη ανεξαρτησία και αμεροληψία, το λειτουργήμα του κοινοτικού δικαστή, παρά τον ιταλικό νόμο 117/88, της 13ης Απριλίου 1988, περί αποκατάστασης των ζημιών που προκαλούνται κατά την άσκηση του δικαστικού λειτουργήματος και αστικής ευθύνης των δικαστικών (*GURI*, τεύχος 88 της 15.4.1988, σ. 3).

- 6 Το *tribunale* εκφράζει, συγκεκριμένα, τον ενδοιασμό ότι ο νόμος αυτός « δεν διασφαλίζει την αμεροληψία του δικαστή, δεδομένου ότι δεν φαίνεται να εγγυάται την απαλλαγή του από κάθε φόβο ότι ενδέχεται να υποστεί ζημία ». Ως εκ τούτου, ο Ιταλός δικαστής, « διότι ακριβώς ενδέχεται να υποστεί οικονομικές κυρώσεις, φαινομενικώς μόνον είναι δικαστής· στην πραγματικότητα είναι όργανο που ενδέχεται να παρακινηθεί να κρίνει διαφορετικά από ό,τι του υπαγορεύει η γνώση και η συνείδηση, πράγμα που συνεπάγεται κατάφωρη παράβαση των κοινοτικών κανόνων περί της “ φύσεως ” της δικαιοδοτικής λειτουργίας ».
- 7 Όπως παρατήρησε η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσε στο Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ, η διαδικασία του άρθρου 177 της Συνθήκης αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, χάρη στο οποίο το πρώτο παρέχει στα δεύτερα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που τους είναι αναγκαία προς επίλυση των διαφορών που καλούνται να κρίνουν.
- 8 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλέπε απόφαση της 16ης Ιουνίου 1981 στην υπόθεση 126/80, *Salonia*, σκέψη 6, Συλλογή 1981, σ. 1563), δεν είναι δυνατή η απόρριψη αιτήσεως που υπέβαλε ένα εθνικό δικαστήριο παρά μόνον αν προκύπτει κατά τρόπο προφανή ότι η αιτηθείσα από το εν λόγω δικαστήριο ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ή εξέταση του κύρους κοινοτικού κανόνα δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα ή το αντικείμενο της κύριας δίκης.
- 9 Αυτό πράγματι ισχύει στην παρούσα υπόθεση, όπου τα υποβαλλόμενα ερωτήματα είναι άσχετα προς το αντικείμενο της κύριας δίκης, εφόσον η αίτηση του *tribunale amministrativo regionale per la Lombardia* δεν αφορά την ερμηνεία των δύο οδηγιών 71/304 και 71/305 του Συμβουλίου, περί των οποίων αναφέρει απλώς στο Δικαστήριο ότι έχουν εφαρμογή στην εκκρεμούσα ενώπιόν του διαφορά. Πράγματι, όπως προκύπτει από το ίδιο το κείμενο της Διατάξεως περί παραπομπής, το *tribunale* διερωτάται απλώς για τις ψυχολογικές αντιδράσεις που θα προκαλούσε ενδεχομένως σε ορισμένους Ιταλούς δικαστές ο προαναφερθείς Ιταλικός νόμος της 13ης Απριλίου 1988. Με τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται στο Δικαστήριο δεν ζητείται δηλαδή κάποια ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου αντικειμενικώς αναγκαία προς επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 10 Υπ’ αυτές τις συνθήκες, είναι πρόδηλο ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το *tribunale amministrativo regionale per la Lombardia*.

- 11 Πρέπει, επομένως, να εφαρμοστεί το άρθρο 92 του κανονισμού διαδικασίας και να αναγνωρισθεί η αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

αποφαινεται:

Το Δικαστήριο είναι αναρμόδιο να απαντήσει στα ερωτήματα που του υπέβαλε το *tribunale amministrativo regionale per la Lombardia*.

Λουξεμβούργο, 26 Ιανουαρίου 1990.

Ο γραμματέας
J.-G. Giraud

Ο πρόεδρος
O. Due